

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Hieronymi Dandini Cæsenatis E Societate Iesv De Corpore
Animato Lib. VII.**

Dandini, Girolamo

Parisiis, 1611

XXIX. De capitis necessitate & vsu

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95641)

Nervi autem ad tunicam quidem à sexto pari de-
ristantur: in pulmonum autem substantia nulli de-
prehenduntur sensu. Sed tria duntaxat iamiam
commemorata vasa: quæ innumerabili ramorum
sobole per omnes illorum partes aërem, sanguinē,
& spiritum deducunt. Ideoque membrum hoc
eterogeneum dicitur, quod substantia seu paren-
chymate, tunica, & triplici vasorum genere constat.

Plures illius vsus apud medicos reperias: Ego
duos agnosco. Alterum cordis refrigerationem,
ne perenni aëre motu, sed hoc quasi flabello
ventiletur: vnde cordis flabellum & ventilabrum
vocatur. Ad necessariam, inquit Alexander
in 1. lib. de anima cap. vltimo, caloris redun-
dantiam habet attrahentis & reddentis spiritum
officinæ supplicias, quibus intercedentibus ad
æquabilem caliditatis mensuram admota refri-
geratione deducitur. Alterum, ad edendam vo-
cem & ad loquendum. Nam quæ pulmonibus
carent animalia, carent & voce. Et Aristoteles in
tex. 88. libri 2. de anima naturam dixit respirato
aëre ad duo vti; tum ad interiorem calorem refri-
gerandum, tum ad edendam vocem. Vterque vsus
magnam pulmonum quantitatem postulavit, ve
plurimum aër susciperetur, quo & magnus calor
refrigerari posset, & diutius produci vox & locu-
cutio: præsertim cum cohibere interdum cogi-
mur anhelitum.

De vitali facultate cordisque ac pulmonum
motu hoc loco agendum mihi fortasse quispiam
enseat. Sed ego corporis organici nunc tolim
descriptionem facere institui, membræque animæ
preparare: de facultatibus & operationibus post
in animæ contemplatione differam.

DE CAPITIS NECES-
sitate & vsu.

CAPVT XIX.

Nihil superest amplius, quod in thorace
consideretur; nec quidquam in eo
continetur aliud, quam cor cum pul-
monibus. Ita ea omnia, quæ ad vege-
tantis animæ organa, ad nutritionem
inquam, procreationem vitalemque actionem
pertinent accuratè satis pro instituti nostri ratione
explicata sunt. Consequens est de ijs dicere; quæ
ad sentientem spectant. Hæc duplicis generis sunt:
quædam sentiendo, quædam mouendo dicata:
sensus caput, motui artus destinantur. Ita hæc
duæ animæ, vegetans & sentiens, æquè sibi cor-
poris membra partiuntur. Nam cum quatuor
in partes totum initio diuiserimus, altera ventrem
occupat & thoracem, altera caput & artus: me-
diam illa regionem, quæ corpus totum fouere &
conseruare necessariaque partibus omnibus sub-
sidia prouidere debet; hæc partes extremas.
Tertia, quæ superest, intelligens anima nullo
corporis vitur organo. Atqui cognitio motum
anteceedit: prius igitur de capite, in quo sensuum
omnium organa continentur: posterius de artibus,
quibus ad res cognititas persequendas mouemur.

Caput hoc loco non ea acceptione nomina-
mus, qua partem illam interdum significat, qua
sumitur alimentum. Plantarum namque radices

caput diceremus. Sed tam animalium partem cõ-
siderandam proponimus, quæ ossibus vnde quaq.
constans substantiam quandam medullæ perlumi-
lem continet, quam cerebrum appellamus, supre-
mumque in toto corpore obtinet situm; vti in c. 15.
lib. 1. de hist. Philosophus loquitur.

Sanè hanc partem non esse ad vitam omnino
necessariam, testatea indicant animalia & eiusmo-
di alia, quæ carent capite & analogum duntaxat
quidpiam habent. Imò in ijs quoque quæ caput
gestant, posse aliquandiu saltem absque illo con-
seruari vitam, aut illud etiam prorsus necessarium
non esse affirmavit in libro de Iuuentute & Sene-
ctute cap. 1. Philosophus, & visus est indicare in 3.
libro de partibus cap. 10. vbi credendum quidem
non esse scripsit caput abscissum aliquandò fuisse
loquutum: quippe aperiata arteria præcisâ & sine
pulmonum motu vox nulla esse potest: corpus ta-
men detracto capite progredi quoquam non tem-
erè credi; cum ea, quæ sanguine carent, diutius
etiam viuere capite truncato queant. Est & lucu-
lentissimè Alexandri testimonium in extremo lib.
1. de anima, argumento sumpto ex corde. Sicut,
inquit, animalia nonnulla excelsio atque ablato
corde viuientia longiore persistunt tempore, velut
testudo & chameleon; sic in quibusdam excelsio
capite reliquum corpus diutius viuere & vtram-
que partem proprijs actionibus fungi, quam læ-
pillimè cernimus. Quædam etiam truncato capite
palpitasse Themistius memorat in 1. lib. de anima
cap. 35. & Aueroes in com. 4. lib. 7. physice: arietem
vidit abscisso capite ambulare.

Cur igitur tam multis ijsque præstantissimis
animalibus fuit appositum? Credit Galenus in
8. libro de vsu partium cap. præsertim: 5. caput
vniuersum & cerebrum propter oculos fuisse con-
dita. Egit namque locum actionem illorum
postulasse, ostendunt illi, qui vt prædonum aut
hostium incursum speculantur, muros, altas turres,
montesue conscendunt, & nauæ ex nauium mal-
lis atque antennis terram prospectant. Ex edito
enim & excelsio loco plura omnino & longius
prospicimus. Iam cancris, scarabæis, & alijs qui-
busdam animalibus, quæ capite carēt, difficile nō
fuit oculos ceruicibus altis imponere, quod hæc
duros haberent oculos. At homini & ijs omnino,
quæ molles habitura essent collocari tuto promi-
nentes ac nudi non poterant. Propterea ceruicibus
impositum est caput, intra quod ijs conderentur,
omniq. ex parte propugnaculis extructis defen-
derentur supra quædam supercilij ac frontis osses,
infra verò malis; vtrinque naso iugalisque ollis
processu. Rursus oculi cæterorumque sensuum
organa molli indigebant nervo: neruorum princi-
pium atque origo cerebrum est: prope oculos igitur
aliorumque sensuum organa poni oportuit: ce-
brum; ne si longius producendi essent nervi, du-
riores euaderent aut certè molles distemperentur
aut contunderentur.

Ceterum multis contra disputauit Conciliator
diff. 40. & mea quidem certè sententia optimi hæc
medici ratiocinatio non id consistit, quod ipse
quærebat, quod quis tandem colligit; cerebrum in
capite locatum esse propter oculos, reliquaq. sen-
soria omnia propter cerebrum. Nam quæ in priori
ratiocinationis parte accipit, propter oculorum
deffensionem facta fuisse, fatetur ipsemet non esse
caput, sed capitis partem quampiam. Cerebrum autè
quod

V. 2. 1.

V. 2. 1.

De an-
imis.De cap-
itis sensu.Corpo-
ris in
animæ
vegetans
& sen-
tensium
partitio.Caput
quid.Capit
vite nō
necessa-
rium.De cap-
itis sensu.Cõsuetu-
tis.

quod in posteriori ratiocinatione adiungit, cui caput fuerit extruendum, non minus ad ceterorum sensuum organa, quam ad oculos, ipsomet consentiente pertinet: quare non minus propter illa, quam propter has in capite locatum est. Neque sensoria cetera propter cerebrum, sed hoc potius propter illa in capite positum esse, concludendum fuerat, ut ad singula, sicut ad oculos, ducerentur nervi cerebri quoque videre debuisset non sentiendi modo, sed & movendi principium esse, ipsius præsertim sententia: neque ad sensuum organa, verum ad omnes corporis partes nervos moventes disseminare. Ex hoc enim manifestum est, non propter solos oculos, sed & propter aliorum sensuum organa; immo nec omnino propter sensum, sed & propter motum totiusque corporis & omnium illius partium usum factum fuisse cerebrum.

Caput factum propter cerebrum.

Verissimum igitur fuerit Aristotelis illud in 4. libro de partibus cap. 10. caput cerebri gratia positissimum est: Hoc etenim solum continetur & conservaretur capite, quemadmodum thorace cor, & ventre viscera cetera: propter eaque capacitate hac crassum & durum os extructum est: & ex Hippocrate in libro de vulneribus capitis domicilium & propugnaculum cerebri appellavit Celsus. Quia enim facultatum omnium fons & origo sit cor, earum tamen actiones non potest ipsum immediate omnes exequi, sed suas vices aliis debet membris delegare, nutrientem iecori, procreantem testibus, sentientem & moventem cerebro: vitalem, tanquam in primis & omni tempore necessariam aliisque omnibus generale subsidium, sibi reservat. Quare ut cordi thoracem, iecori ac ventri abdomen, testibus scrotum, sic cerebro caput natura paravit. Hoc enim optimum illi domicilium. Tum quia frigidum & humidum membrum distare debuit à corde caloris fonte. Tum quia cum propter hanc temperationem plurima habitum esset excrementa optimum erat editum occupare locum, apertum, & liberum, ut facilis & expedita purgatio esset: atque huc spectant problematum 2. & 3. sect. 36. explicationes. Denique sensuum omnium organa prope cerebrum esse oportuit, ut & spiritum & molles nervos acciperent. Sensus autem edita illa regia erat optima. Nam oculis & plurima & procul cognoscimus, imminentiæque incommoda opportunè prospicimus: & fons sursum præsertim cum aëre natura fertur & vnde quaque exauditur. Odoritem cum vaporoso habitu in sublime ascendit. Sapores cum cibo & potu, qui ore suscipiuntur, omnes gustantur. Tactus per vniuersum corpus diffusus est.

Caput sensuum organa prope cerebrum.

DE CAPITIS FIGURA & motu.

CAPVT XXX.

Caput cur dictum.

K *Asparakos* Græci membrum hoc nominant. Siue quod ibi *ἀσπαρακός*, hoc est sedecantamina, ut fortasse Galenus diceret, qui propter oculos factum putat. Siue *ἀσπαρακός*, quod est in arefcere, ut aliis placuit, quod arido prorsus ossis confert. Siue *ἀσπαρακός*, quod est operio ac tego; quoniam cerebri operimentum ac tegumentum sit. Nos appellamus caput, aut quod sensus & nervi ab eo initium capiant: aut quod ipsum ca-

piat & contineat cerebrum. Osseum esse oportuit: tum quia mollem substantiam contenturum erat: tum quia in extremo & editissimo loco positum iniuriis omnibus ac damnis exponeretur.

Cur osses. Cur sphaerica.

Sphaericum item: tum ut plus cerebri contineret, hæc quippe figurarum omnium capacissima: tum etiam ut in se robustius esset atque externos ictus minus exciperet excepto tunc firmius sustineret. Cum præsertim in omnibus præstantissimam hanc figuram quam maximè potest procuret natura.

Optima capiti figura quæ.

Optima tamen & maximè naturalis figura capitis non est perfectè sphaerica, sed oblonga & utrinque in anteriora nonnihil compressa: anteriorique parte, quam posteriori angustior. Sanè cerebrum peculiarem nullam figuram postulat: sed dum anteriori parte mammillares processus ad odoratum emittuntur, & posteriori cerebellum à cerebro separatur velut medullæ spinalis principium & caput alterum, atque in media regione cavitates & sinus continendo spiritui præparantur; longitudinem quandam consequi necesse est, ubi omnia benè habere se debeant. Comprimuntur autem anteriora magis, quam posteriora: quoniam vertebræ dorsæ & spinalis medulla paulò maiorem faciunt latitudinem. Ab hac porò naturali & optima constitutionem multis modis sæpè natura recedit, quos longum esset persequi. Quod tamè acuminato sit vertice, quale apud Homerum Theristis caput, deprauatum iudicatur à Galeno in libro nono de usu partium, & libro de ossibus, & in arte medica. Sed si valida sit cervix, robustos eos esse, qui illo præditi fuerint, affirmavit in 6. epidem. Hippocrates: quod non tam capitis, quam cervicis beneficium est. Magnum item corporis proportionem servata laudatur caput, paruum damnatur. Illud enim multum continet cerebrum & copiosum ac benè temperatum spiritum; hoc contra, ideòque præcipitis ac temerarij ingenij inditium est.

Capitis motus quatuorplex.

Mouetur autem caput omnem in partem: tum ut ipsum noxam omnem vitaret & commodum prosequeretur: tum ut sensuum organa ac præsertim lumina duo usquequaque sensilibus obiectis cognoscendis admoneret. Motum igitur habet rectum, flexionem & extensionem; obliquum ad latus dextrum & sinistrum; ac demum semicircularem in utramque partem. Non enim omnino in orbem vertitur, nec verti decuit, nec potuit. Flectitur extenditur super primam cervicis vertebræ: vit cum ducitur supra secundam, cervix licet immota rigidæque quiescente: at ad latera non nisi inclinata ceruice inclinatur. Flectitur igitur antrotrorsum, annuendo duobus musculis (gravia namque facile deprimuntur) qui ex supra sterni & claviculæ parte ad temporales ossis processum ducuntur. Quod si horum alter trahat cessante altero, ad illud nimirum latus inclinatur caput. Extendunt autè in posteriora versus dorsum complures omnino, maiores alij, alij minores. Maiores tum duo ex superioribus thoracis & inferioribus cervicis spinis utrinque nascuntur, & in utrinque occipitis latus ab invicem mox recedentes inferuntur. Tum alij duo ex superiorum item thoracis vertebrarum transversis processibus ad medium occiput simul ascendunt. Minores item quatuor: duo ex spina secundæ cervicis vertebræ, totidemque sub his ex posteriori primæ vertebræ parte ad me-

Caput motu movetur in quatuor calis.

Mouetur autem caput omnem in partem: tum ut ipsum noxam omnem vitaret & commodum prosequeretur: tum ut sensuum organa ac præsertim lumina duo usquequaque sensilibus obiectis cognoscendis admoneret. Motum igitur habet rectum, flexionem & extensionem; obliquum ad latus dextrum & sinistrum; ac demum semicircularem in utramque partem. Non enim omnino in orbem vertitur, nec verti decuit, nec potuit. Flectitur extenditur super primam cervicis vertebræ: vit cum ducitur supra secundam, cervix licet immota rigidæque quiescente: at ad latera non nisi inclinata ceruice inclinatur. Flectitur igitur antrotrorsum, annuendo duobus musculis (gravia namque facile deprimuntur) qui ex supra sterni & claviculæ parte ad temporales ossis processum ducuntur. Quod si horum alter trahat cessante altero, ad illud nimirum latus inclinatur caput. Extendunt autè in posteriora versus dorsum complures omnino, maiores alij, alij minores. Maiores tum duo ex superioribus thoracis & inferioribus cervicis spinis utrinque nascuntur, & in utrinque occipitis latus ab invicem mox recedentes inferuntur. Tum alij duo ex superiorum item thoracis vertebrarum transversis processibus ad medium occiput simul ascendunt. Minores item quatuor: duo ex spina secundæ cervicis vertebræ, totidemque sub his ex posteriori primæ vertebræ parte ad me-

Mouetur autem caput omnem in partem: tum ut ipsum noxam omnem vitaret & commodum prosequeretur: tum ut sensuum organa ac præsertim lumina duo usquequaque sensilibus obiectis cognoscendis admoneret. Motum igitur habet rectum, flexionem & extensionem; obliquum ad latus dextrum & sinistrum; ac demum semicircularem in utramque partem. Non enim omnino in orbem vertitur, nec verti decuit, nec potuit. Flectitur extenditur super primam cervicis vertebræ: vit cum ducitur supra secundam, cervix licet immota rigidæque quiescente: at ad latera non nisi inclinata ceruice inclinatur. Flectitur igitur antrotrorsum, annuendo duobus musculis (gravia namque facile deprimuntur) qui ex supra sterni & claviculæ parte ad temporales ossis processum ducuntur. Quod si horum alter trahat cessante altero, ad illud nimirum latus inclinatur caput. Extendunt autè in posteriora versus dorsum complures omnino, maiores alij, alij minores. Maiores tum duo ex superioribus thoracis & inferioribus cervicis spinis utrinque nascuntur, & in utrinque occipitis latus ab invicem mox recedentes inferuntur. Tum alij duo ex superiorum item thoracis vertebrarum transversis processibus ad medium occiput simul ascendunt. Minores item quatuor: duo ex spina secundæ cervicis vertebræ, totidemque sub his ex posteriori primæ vertebræ parte ad me-

M